

ROSMALLA

Jaargang 3
Nummer 2
Juni 1993

In dit nummer o.a.:

- De Rosmalense Stienstrazaak
- Het zangkoor
- Milla de Campen

COLOFON

Rosmalla (ISSN 0925-2894) is een uitgave van de Heemkundekring Rosmalen en verschijnt eenmaal per kwartaal.

Redactie:
Mari van de Ven
Harry Coppens
Wil Verstappen-Witlox

Redactieadres:
M. Nijhoffstraat 8
5242 CV Rosmalen
tel. 04192-14094

Leden en donateurs ontvangen *Rosmalla*. Donateurs betalen minimaal f 25,- per jaar. Abonnees (voor minimaal één jaar) betalen f 25,- per jaar (postabonnees f 35,- per jaar), over te maken op het bankrekeningnr. van de Heemkundekring, onder vermelding van: "abonnement Rosmalla".

Bankrekeningnr.: 18.45.43.444 (Rabobank Rosmalen, postgiro van de bank: 1099372) ten name van Heemkundekring Rosmalen, Deken Fritsenstraat 53, 5243 VM Rosmalen.

Bestuur:

Th. Derksen, voorzitter, Weidestraat 15, 5241 CA Rosmalen. Tel. 04192-12591

A.J. van de Ven, 1e secretaris, M. Nijhoffstraat 8, 5242 CV Rosmalen. Tel. 04192-14094

J.W. Westerlaken, 2e secretaris en contactpersoon, Venstraat 53, 5241 CD Rosmalen, Tel. 04192-13562

Sj. Hoedemakers-van der Sluis, penningmeester, Deken Fritsenstraat 53, 5243 VM Rosmalen. Tel. 04192-17366

H. de Werd, archief, Hintham 127, 5246 AE, Tel. 073-415914

Copyright © 1993 Heemkundekring Rosmalen.

Zonder toestemming van redactie en / of bestuur mag niets uit deze uitgave worden overgenomen.

De redactie is niet verantwoordelijk voor de inhoud der ondertekende artikelen. Aan deze artikelen zal ook nooit iets veranderd worden zonder overleg met de auteur(s). Foto's en andere illustraties worden te allen tijde teruggezonden; teksten op verzoek.

Het aantal foto's per artikel wordt weer vrijgelaten. Als er problemen ontstaan met de kosten, zal de redactie contact opnemen met de auteurs.

Kopij voor het volgende nummer inleveren vóór 1 augustus 1993. Later binnenkomende kopij kan een nummer opgeschoven moeten worden, maar wordt zeker niet geweigerd.

Bij de voorplaat: Dorpsstraat met raadhuis Rosmalen in de jaren 1827-1828.

Op de voorgrond rechts het huis van de Rosmalense kolenboer Gerrit van den Berg en, onder hetzelfde dak, de Végéwinkel van Wiek van Herpen. Dit pand werd in 1993 afgebroken. Links daarvan de snoepwinkel van Nelleke de Wit, alias Nelleke de Gruiter, voorheen slagerij Henk Jongmans. Links van de snoepwinkel de woning van de familie Lambermont. Daarnaast het gemeentehuis van Rosmalen.

Coll. Heemkundekring Rosmalen.

VAN DE REDACTIE

In dit nummer van de Rosmalla staan weer ongelofelijk weinig artikelen van de verschillende leden van onze Heemkundekring. Op twee artikelen, van M. der Kinderen en W. Leenman, en het vervolg van de serie over Coudewater na, moesten Henk de Werd en Harry Coppens weer voor de vulling van de Rosmalla zorgen. Wij doen daarom bij dezen alweer een poging U tot schrijven aan te zetten. Wij hebben een aantal ideeën bijeengezocht om over te schrijven:

- op dit moment publiceren wij een serie over Coudewater. Het zou natuurlijk leuk zijn als ook over de andere Rosmalense monumenten, zoals de molen of de Lambertuskerk, een vervolgsérie gepubliceerd zou kunnen worden;
- het eerste punt is natuurlijk erg veel werk, maar kleinschaliger kan ook. Misschien herinnert U zich uit uw jeugd nog wel een leuk, grappig of juist serieus voorval dat U zou willen vertellen aan de lezers van Rosmalla;
- indien U in een werkgroep zit, zou U ons kunnen rapporteren over de vorderingen die de werkgroep maakt (zoals Henk de Werd nu reeds namens de werkgroep archivering in elk nummer een stukje plaatst);
- wij publiceren op dit moment een serie over kinderspelen. Misschien werd een der beschreven spelen bij U op school vroeger wel anders gespeeld, of misschien heeft U nog wel aanvullingen op deze serie. Neemt U hiervoor contact op met Harry Coppens, Stationsstraat 8;
- misschien heeft U thuis nog wel leuke foto's of anderssoortige plaatjes die voor publicatie op de voor- of achterkant van de Rosmalla in aanmerking komen, graag vergezeld van een korter of langer toelichtend verhaaltje;
- ook anekdotes en reacties op artikelen zijn zeer welkom.

Deinst U er vooral niet voor terug na de inzendtermijn Uw kopij in te zenden. Deze kopij komt zeker voor plaatsing in aanmerking, we kunnen alleen niet *garanderen* dat het stuk in het eerstvolgende nummer opgenomen wordt. De sluiting van de inzendtermijn staat steeds vermeld op de binnenkaft, en is steeds één maand voor de verschijning van het volgende nummer. Over het aantal foto's valt de praten: ziet U daarvoor de colofon, waar (voortaan) de 'voorwaarden' staan vermeld.

Na al dit gemopper willen wij U in ieder geval veel leesplezier en een prettige zomervakantie wensen!

De redactie van Rosmalla,
Harry Coppens
Mari van de Ven
Wil Verstappen-Witlox

KINDERSPELEN 3

Harry Coppens

In deze derde aflevering van kinderspelen volgt, naast een aantal 'nieuwe' spelletjes, een beschrijving van de geschiedenis van het speelgoed door de jaren heen. Hierbij heeft Harry Coppens een inleiding gegeven. Deze geschiedenis volgt op de volgende bladzijde.

Kiriotten

In dit spel gaan we ook weer uit van een kring (een haan) en een tikker. De speler die getikt wordt en de tikker pakken elkaar bij de hand en vervolgen gezamenlijk de jacht op de rest, waarbij alleen de tikker het recht van tikken heeft. De getikte mag alleen maar hinderen. Aldus kan het uitgroeien tot een hele sliert. De resterende spelers zullen trachten deze keten te verbreken door ze van achteren te benaderen en een flinke mep op de handen te geven. Is de keten verbroken, dan is het zaak zo snel mogelijk naar de haan terug te keren om klappen van nog niet getikte spelers te ontwijken. In de haan teruggekeerd wordt de slagorde hersteld en trekt men opnieuw ten strijde.

Boter, kaas en eieren

Dit spel werd gespeeld door twee personen. De ene had meestal drie stukjes hout en de andere drie steentjes. Wie er als eerste in slaagde zijn houtjes of steentjes horizontaal, verticaal of diagonaal op een lijn te krijgen, was winnaar. Natuurlijk mocht er om beurten slechts één houtje of één steentje verplaatst worden!

Zakdoek leggen

Alle kinderen, op een na, stonden in een kring met het gezicht naar het midden van de kring gekeerd. Dat ene kind liep met een zakdoek in de hand om de kring heen en men zong intussen:

Zakdoek leggen
Niemand zeggen
Kukelekuuk zo kraait de haan.
Ik heb maar een paar schoenen aan
een van stof, een van leer
Hier leg ik mijn zakdoek neer.

Het kind waarachter de zakdoek lag, pakte deze snel op en zette de achtervolging in op de wegrennende 'legster', die probeerde de opengevallen plaats van haar achtervolgster in te nemen voordat ze getikt werd. Lukte dit, dan werd de achtervolgster zakdoeklegster, zo niet, dan mocht ze op herhaling.

Speelgoed is van alle tijden

In onze huidige maatschappij zijn kind en speelgoed onlosmakelijk met elkaar verbonden. Kwaliteit, geschikt of ongeschikt, al of niet emotioneel alsmede de hoeveelheid worden niet alleen bepaald door het inkomen van de ouders, maar tevens door hun verstand of onverstand in dezen. Veel kinderen worden bijna onder hun speelgoed bedolven, dat bovendien technisch volmaakt is en geen ruimte overlaat voor de fantasie van het kind. Ook hier geldt dat overdaad schaadt. Niet het vele is goed, maar het goede is veel. In dit artikel, dat ik in de Rijksmuseumkunstkant vond, wordt in het kort de geschiedenis van het speelgoed beschreven (Harry Coppens).

Speelgoed bestaat al heel lang. Uit Egyptische kindergraven van lang voor onze jaartelling zijn al houten beesten op planken met wieltjes, tollen en stenen poppen tevoorschijn gekomen. Het is moeilijk meer na te gaan, of kinderen ook echt met die voorwerpen speelden, of dat het talismans waren, gewijd aan de goden van de onderwereld, en meegegeven aan de doden.

Maar dat ook Egyptische, Romeinse en Griekse kinderen al speelden met speelgoed lijkt wel zeer waarschijnlijk. Bij de Grieken en Romeinen was het bovendien gebruikelijk dat meisjes hun speelgoed bewaarden tot aan hun huwelijk. Op hun trouwdag wijdden zij dat dan aan godinnen van huwelijk, de liefde, de vruchtbaarheid, zoals Iuno en Venus. Jongens op hun beurt offerden de dag dat zij volwassen werden bijvoorbeeld tollen en hoepels aan goden van oorlog en handel, zoals Jupiter en Mercurius, of Hermes, zoals die bij de Grieken heette. In het volgende Griekse gedicht staat hier iets over:

Aan U wijd ik, O Hermes, mijn leren bal,
Mijn palmhouten ratel vol vreugd,
Mijn drijftol en kooten, ontvang hier het al.
Aan U wijd ik mijn speelgoed van de jeugd.

In de Middeleeuwen verschilde het speelgoed niet veel van dat uit de Oudheid. Ook toen vormde de wereld van de volwassenen een belangrijke inspiratiebron voor spelletjes en speelgoed. Het nabootsen van de wereld van de volwassenen werd bovendien gezien als leerzaam, als een voorbereiding op de volwassenheid. Vóór 1600 werd speelgoed meestal thuis gemaakt, door broers en vaders, of anders in een werkplaats door pottenbakkers, houtdraaiers of metaalgieters. Helaas is er maar weinig speelgoed uit die voorbije jaren bewaard gebleven.

Het meeste is weggegooid, vergaan. Bij opgravingen, zoals in Amsterdam op de plaats waar nu de Stopera staat, wordt nog wel eens wat vroeg speelgoed teruggevonden. Vaak is het dan wel de vraag of een klein kookpotje bijvoorbeeld, of een miniatuurpaardje, echt gebruikt is als speelgoed.

Er is wel meer speelgoed bewaard gebleven van ná 1600. Maar dat is meestal wel het duurdere speelgoed, waar rijke kinderen mee speelden.

Lang niet alle voorwerpen die eruit zien als speelgoed, waren bestemd om mee te spelen. Zij werden gebruikt als pronkstukken, gemaakt voor de kinderen, maar ook voor volwassenen: het zilveren speelgoed en de poppenhuizen, waarvan ook

exemplaren te zien zijn in het Rijksmuseum, zijn daar voorbeelden van.

Tot 1600: afbeeldingen schaars

Afbeeldingen van spelende kinderen zijn tot in de zestiende eeuw nog niet erg talrijk. Wel zijn er enkele illuminaties in handschriften, waarin spelende kinderen terug te vinden zijn.

Maar eigenlijk werd alleen het kind Christus vaak afgebeeld. Hierin kwam verandering in de loop van de zestiende eeuw, met de Renaissance. Er ontstond meer belangstelling voor de opvoeding van kinderen, en daarmee voor de kinderjaren in het algemeen.

Kinderen werden afgebeeld op familieportretten die kunstenaars in opdracht schilderden.

Er werden soms zelfs portretten gemaakt van kinderen afzonderlijk. Kunstenaars gingen nu ook meer aandacht besteden aan zaken die bij de kinderjaren horen, zoals aan speelgoed en aan spelletjes. Na de Middeleeuwen zie je dan ook speelgoed afgebeeld op schilderijen, prenten, tegels en tapijten. Die afbeeldingen en het nog bewaard gebleven speelgoed geven er een beeld van, welk speelgoed kinderen hadden en welke spelletjes zij speelden. Zo zijn er bijvoorbeeld hoepelende kinderen op stadsgezichten, en kinderen op portretten met poppen.

Speelgoed in massaproductie.

Na 1600 onstond er een speelgoedindustrie, waar speelgoed in grote hoeveelheden gemaakt werd.

De Duitse stad Neurenberg ontwikkelde zich tot het Europese centrum voor speelgoedhandel en -productie.

Tot de Reformatie hadden de vele houtsnijders in deze stad zich beziggehouden met het snijden van religieuze beelden voor de (katholieke) kerk. Maar na de kerkelijke hervormingen, toen er dus een 'markt' was weggevallen, waren zij gedwongen hun beelden voor klanten te maken. In plaats van heiligenbeelden gingen zij nu houten poppen produceren, en later ook ander speelgoed. Dit speelgoed werd niet alleen in Duitsland verkocht, maar ook in andere Europese landen, zoals Nederland. Dit speelgoed was toen echter nog erg kostbaar en daarom voor de meeste mensen te duur. Kinderen van minder goeden huize speelden nog steeds met eenvoudig, thuis gemaakt speelgoed. Ook kon goedkoper speelgoed gekocht worden bij marskramers en bij speelgoedstalletjes op markten en kermissen.

Echte massaproductie onstond pas toen in de negentiende eeuw de productie van het blikken speelgoed kon worden gemechaniseerd. Het waren de goud- en zilversmeden en de uurwerk- en slotenmakers die als eersten begonnen met het maken van mechanisch en blikken speelgoed.

Tot de negentiende eeuw werd blikken speelgoed door de blikslager eerst met een schaar uit een plaat geknipt, vervolgens met een hamer om een mal in model

geklopt, en daarna met de hand beschilderd.

Aan het begin van de negentiende eeuw kwam met het gebruik van de stoommachine de massaproductie van goedkoop blikken speelgoed op gang. Bovendien kon het beschilderen met de hand in de tweede helft van de negentiende eeuw worden vervangen door lithografische kleurendruk. Behalve dieren, clowns en acrobaten werden zo ook stoommachines, treinen, auto's, fietsen en vliegtuigen in het klein nagemaakt. Treinen waren, en zijn nog steeds, populair. Na de stoomtrein en de opwindbare trein kwam ongeveer honderd jaar geleden de elektrische trein. Het eerste elektrische treintje werd in december 1887 in de handel gebracht. De grote productiecentra waren Frankrijk en Duitsland. Grote, nog steeds bestaande fabrikanten, zoals Fleischmann en de gebroeders Märklin, begonnen in de jaren tachtig van de negentiende eeuw.

Tegenwoordig wordt er vrijwel niet meer met blikken speelgoed gespeeld, omdat het als onveilig beschouwd wordt. Het is er nu alleen nog maar voor de sier.

VELD- EN PLAATSNAMEN ALS BRON VAN HISTORISCHE KENNIS

Harry Coppens

Het onderzoek dat naar dergelijke namen in heden en verleden gedaan wordt, maakt steeds meer duidelijk, dat een bevredigende verklaring van vele namen boeiende informatie biedt over het leven van onze voorouders, de omgeving, de gebruiken en de omstandigheden waarin zij leefden en werkten.

Vele namen hebben door bebouwing, ruilverkaveling en de daarmee samenhangende infrastructuur het loodje gelegd.

Willen we ze thans opsporen en tot een naamsverklaring komen, dan zullen we ons moeten verdiepen in de archieven waar de oude veldnamen liggen opgeslagen. Alleen deze oude veld- en plaatsnamen zijn voor historici een bron van informatie over het verleden.

In zijn algemeenheid spelen namen in ons leven en de wereld waarin wij leven een dominerende rol. Voor- en familienamen, straatnamen, namen van sportclubs, bioscopen, cafés, discotheken etc. Ook akkers, boomgaarden, wei- en hooilanden hebben vroeger (maar ook nu nog) een naam gedragen.

Namen werden in het verleden niet zomaar gegeven. Namen zijn onderdeel van onze taal. Allerlei woorden en begrippen uit het verleden zijn echter in onbruik geraakt en zijn vergeten. Maar de namen zelf, die voor de meesten van ons geen enkele betekenis meer hebben, zijn dikwijls gebleven.

Wie weet nog dat *Geleen* van oorsprong staat voor de naam van een beek, die als *De Heldere* of *De Glanzende* bekend stond? Het water van deze beek is intussen door lozingen van de chemische industrie allang vervuild. De naam is echter

gebleven.

En wie weet nog bij de gebruik van de naam *Bakel* dat de hogere zanding waarop die plaats ligt, begroeid werd door bos, de letterlijke betekenis van deze naam? In de agrarische wereld van het toen nog kunstmestloze tijdperk werden aan percelen namen gegeven die bijv. iets zeggen over de kwaliteit van hun grond en de daarmee gepaard gaande slechte opbrengsten.

Namen als: *slagere Drik*, *De Verloren kost**, *de Kwade Kamp**, *Onnut* en *Het Kwade Stuk** spreken duidelijke taal.

Aan de namen *Kijfland* en *Krakeelbosch* liggen duidelijk onderlinge ruzies van de agrarische bevolking ten grondslag.

Zo kunnen veldnamen ook het beroep bewaren dat een van de eigenaren van de desbetreffende landen ooit heeft uitgeoefend. Namen als *Weversland*, *Verwersbeemd*, *Mulderskamp** of *Smidse Hoef** spreken voor zich.

De namen van wereldlijke en geestelijke instellingen hebben ook in namen als *Papenkamp**, *'t Kerkenkampke**, *Pastorijakker** en *Zusterbosch** duidelijk hun sporen nagelaten.

Turfakker, *Hopland*, *Garststrepn**, *Den Boonhof**, *Wortelhof** en *Roghof** zijn benamingen die betrekking hebben op de gewassen die eertijds op deze percelen werden verbouwd.

De nu volgende veldnamen, alle uit Rosmalen, zijn niet in een bepaalde rubriek onder te brengen, maar horen eerder thuis in een boeket wilde veldbloemen. In dit boeket vinden we dan: *De Groote en Kleine Pispot*, *Allemansheuvel*, *De Klootjes*, *Adam en Eva*, *Den Boksuut*, *De Haringslikker*, *Hemelsveld*, *De Lekpot* en *La Grande Place d'exercice*, die gelegen is in sectie E 297 genaamd Hintham.

Willen we echter na het opsporen tot de naamsverklaring komen, dan zullen we terug moeten gaan naar de oude veldnamen zoals die in de archieven liggen opgeslagen.

Het veldnamenonderzoek is een vorm van lokaal-historisch onderzoek, dat zich richt op het inventariseren, het localiseren en het verklaren van alle namen van akkers, bossen, weilanden, wallen, dijken etc., die nu nog voortleven in het geheugen van mensen of kunnen worden opgespoord in archiefbronnen met de bedoeling een concrete bijdrage te leveren aan de naamkunde en de nederzettingsgeschiedenis van een bepaalde plaats of streek.

Het veldnamenonderzoek van onze werkgroep in dezen beperkt zich noodgedwongen tot het inventariseren en het in kaart brengen van namen die in het huidige dialect nog leven of in allerlei archieven worden aangetroffen.

De Heer L. v.d. Aa is voor zo goed als de volle honderd procent de man die week in, week uit, vele uren in de archieven duikt en zijn vondsten doorbrieft naar de andere leden van de werkgroep die deze dan vastleggen op de daarvoor bestemde kaarten.

Zonder zijn tijdrovend werk, waarbij een of twee vondsten soms de oogst zijn van uren snuffelen, zouden de activiteiten van de andere leden van de werkgroep tot

nul gereduceerd worden.

Voor een verklaring van de naamgeving vanuit het verleden wordt de kennis en kunde van een historicus vereist. Daar wij in onze vereniging niet over een dergelijke kracht beschikken, zullen we voorlopig tevreden moeten zijn met het thans gebodene.

Van een drietal wielen op de Heinis, waarvan er twee al verdwenen zijn, is mij nog wel bekend, hoe ze aan hun naam zijn gekomen.

1. *De Thijzenwiel*. Deze lag ongeveer op de plaats waar nu Albert Coppens aan de Empelse weg heeft gebouwd. Voor de verklaring van de naam Thijsen moeten we terug naar de betovergrootvader van Henk Savelkouls, thans Hoofd van de basisschool op de Kruisstraat. Deze Mathias Savelkouls (1781-1857) werd geboren te Urmond bij Maastricht. Hij was getrouwd met ene Johanna Muytjens, woonde aanvankelijk in Blerik en vestigde zich eerst later in Rosmalen. De naam Mathias werd via Mathijs tot Meties. Harry, Henks vader, heette in de volksmond Harry Meties. Iedere Rosmalenaar zal zich zonder twijfel nog wel de groenteboer Nol Meties kunnen herinneren. Deze naam was zo ingeburgerd dat velen niet eens wisten dat zijn familienaam ook Savelkouls was: de naam Savelkouls houdt verband met het beroep dat door velen van hen eertijds werd uitgeoefend, te weten het werk in de steen- en pannenbakkerijen. Als grondstof gebruikte men o.a. *savel* (metselzand) waarbij kuilen (*kouls*) gegraven werden. Als je verder weet dat de naam Mathijs al gauw verkort werd tot Thijs, zal het wel duidelijk zijn waarom de wiel die voorkwam op een perceel van de Thijs aan zijn naam gekomen is.

2. *De Smousen wiel* heeft zijn naam te danken aan een Joodse textielverkoper die met zijn lappen stof de boer opging en in de volksmond Smous werd genoemd. En Smous was een scheldnaam voor Jood. Deze man ging zijn klanten af met paard en wagen. Op een zonnige dag heeft hij zich niet ver van de wiel te ruste gelegd. Het dorstige paard is vervolgens de dijk afgelopen richting wiel en te water geraakt, waarbij de Smous is verdrongen. De naam is hiermede voldoende verklaard (zie ook blz. 9 en 10).

3. *Het gat van Hanna Coolen*. Dit bevindt zich nog achter de boerderij van Johan Tibosch. Het perceel, waarop deze wiel ligt, behoorde bij de dijkdoorbraak toe aan Hanna van Coolen. Deze woonde op de boerderij waar later Gret Crey heeft gewoond. Nu had iedere boer de verplichting de gaten die bij doorbraken ontstonden, te dichten. Zij was zo arm dat ze dit financieel niet kon opbrengen en werd daarom door het polderbestuur onteigend. Om het gat heen werd later een dijk gelgd. Het gat kreeg toen zijn naam. Omdat die onteigening niet werd gewijzigd op het kadaster, is die naam pas veranderd bij de ruilverkaveling. Een naamsverklaring voor de iets verderop gelegen H. Geestwiel is mij niet bekend. Dat de Heilige Geest hier nedergedaald zou zijn, gelooft wel niemand.

Om enigszins een idee te geven van wat er te doen valt en wat reeds op de kaart(en) vastligt, het volgende.

De gemeente Rosmalen bestaat uit de secties A tot en met F, waarbij iedere sectie

Met als laatste de afdruk van de eerste (A1) van de drie kaarten van de sectie A, hoop ik U enigszins een idee te hebben gegeven van de werkzaamheden van onze werkgroep, die dus beperkt zullen blijven tot het opsporen en het in kaart brengen. Het "What's in these names" zal voorlopig aan onze ogen onttrokken blijven.

* Deze namen komen ook in Rosmalen voor.

1800: EEN LIJK IN EEN WIEL OP DE HEINIS TE ROSMALEN

Henk de Werd

Het Rosmalense begrafenisboek vermeldt, dat er "den 28 Julij 1800 een Jood in de wiel op den Heinis is opgevist en den 29 dito 's namiddags op het Joods kerkhof alhier begraven."

In het rechterlijk archief van onze gemeente lees ik hierover: "Compareerde voor Francis van Hassel en Peeter van der Ven Johannes Cornelis Janssen, medicine doctor en woondende alhier; den welken verklaard ter instantie en requisitie van Johannes van Doorn, presedent, waarnemer officier alhier, waar en waaragtig te zijn, dat hij zich heeft begeeven in het lujhuijs onder den toorn alhier, alwaar een cadaver, zijnde een besneeden Jood, welke heeden in een wiel op den hejnis is opgevist en door de presedent ge-

rechtelijk gearresteerd, gebracht is, naar examinatie van het zelve aan zig heeft en alleen zijn dood gevolgd is door het veele waater dat hij ingezwolgen heeft."

In dezelfde archieven vindt men "de inventaris van alle zoodanige goederen als op den 27 Julij 1800 alhier bij den dijk aan den wiel op den Heinis zijn gevonden en door Johannes van Doorn, presedent, gerechtelijk aangeslaagen, bestaande in het volgende: Eerstelijk een blauwe rok, een rooij buijsje, een vaal groen camisoul, een

tarieff der eerste classe der generaliteijt, nu bataavsch 92e loterij, gearresteerd den 29e April 1800. Een quart huur lot in de generaliteijt, nu bataavsch loterij, N42051 met het motto: Geen wink maar geld mijn vriend en get. door J.R.J. Soelaar. Een dito N26320 met het motto: Ik loop op koop en get. door G.J. Brakel. Een agste huurlot in dezelve loterij N42029 mede met het motto en get. als het voorige. Een dito N42030 met het motto en get. als het voorige.

Bij de foto's: Dijk en wielen op de toen nog Rosmalense Heinis (Hennist) in de zestiger jaren.
Coll. Henk de Werd.

zwarte broek, een paar zwarte gespikkelde kousen, een paar schoenen, een hemd, een grauwe zak, een witte en gecoulleurde [= gekleurde] zijden halsdoek, eenen hoed, een zakdoek, een neetkam, een zilver horlogie met een dito zilver ketting, een paar dito broeckgespen, twee drie gulden stukken, een dubbeltje en vijf stuivers.

Een bruijn leere portfulli met eenige losse blaajtjes, een papier met heebreus [= Hebreeuws]beschreven, een brief van J. Soelaart aan Joseph Levy, gedateert Utrecht 1 Julij 1800, een

EVEN STILSTAAN... TER HERDENKING

M. der Kinderen

In de Bosnische hoofdstad Sarajevo bij de Miljachbrug staat een gedachteniszuil met de datum 28 juni 1914; vlak bij deze zuil ligt in het wegdek een stalen plaat, die precies de plek aangeeft, waar de Oostenrijkse troonopvolger Frans Ferdinand en zijn gemalin door een Serviër werden neergeschoten. Recht hiertegenover staat een architectonische bank met de volgende inscriptie: Siste viator --- wandelaar, sta even stil en bedenk wat hier geschiedde; hier vielen de eerste twee slachtoffers van de Eerste Wereldoorlog, die gevolgd werden door miljoenen anderen.

Overall ter wereld staan oorlogsmonumenten en gedachteniszuilen ter herinnering aan de miljoenen gesneuvelden of slachtoffers van beide wereldoorlogen. Het feit immers, dat we steeds verder van de Tweede Wereldoorlog verwijderd raken, hoeft niet te betekenen, dat herinneringen aan die afschuwelijk tijd van oorlog en bezetting moeten vervlakken en vervagen. De maand mei moet voor ons de herdenkingsmaand blijven.

De gedachteniszuil te Sarajevo deed me denken aan een ander gedenkteken te Lübeck voor de zevenduizend laatste slachtoffers uit het concentratiekamp Neuengamme.

Met witte letters zijn de namen van de 25 landen -waaronder Nederland- om het nuchtere getal 7000 ingegraveerd. Onder de 7000 slachtoffers waren 315 landgenoten.

Enkelen van hen kwamen uit Rosmalen en omgeving:

G. van Gerwen	geb. 8-2-1910 te Rosmalen
G. van Boxtel	geb. 10-3-1913 te Rosmalen
M. de Werd	geb. 27-3-1921 te Heesch
L. van Lee	geb. 20-7-1906 te Geffen
L. Koppens	geb. 22-1-1923 te 's-Hertogenbosch

Laten we een terugblik werpen op dit gruwelijk en bloedig einde van de laatste 7000 gevangenen uit Neuengamme. Dit afschuwelijk drama speelde zich af twee dagen voor de bevrijding, namelijk op 3 mei 1945. Nergens in Europa heeft enkele dagen voor de totale ondergang van Hitler-Duitsland een zo vreselijk drama plaatsgevonden als op die derde mei 1945 in de Neustadter Bocht bij Lübeck aan de Oostzee. Aan de reeds vele miljoenen slachtoffers van de concentratiekampen zouden er op die dag binnen enkele uren als gevolg van een droevige vergissing van de R.A.F. nog eens vele duizenden worden toegevoegd.

Drie grote zeeschepen, de *Cap Arcona*, *Deutschland* en *Thielbeck* waren door de

SS volgestouwd met 7000 gevangenen uit Neuengamme, uitgemergelde mannen, vrouwen en kinderen van 25 diverse nationaliteiten. De R.A.F. had deze schepen aangezien voor Duitse troepentransportschepen.

In april 1945 nadert het front snel de steden Hamburg en Lübeck. De Reichsführer van de SS, Himmler, geeft bevel om Neuengamme onmiddellijk te ontruimen. Het dienstbevel luidde: "Van overgave is geen sprake - het kamp moet onmiddellijk ontruimd worden - geen enkele gevangene mag in handen van de vijand vallen."

Op 20 april begint de evacuatie van Neuengamme. In volgepropte spoorwagens gaat het richting Lübeck. De zwaksten moesten lopen en zij, die buiten deze dodenmars traden, werden door de SS-begeleiders ter plaatse doodgeschoten.

Tot de geëvacueerden hoorde ook een groep kinderen, o.a. Lex en Edo Horneman uit Eindhoven. De SS-artsen hadden deze kinderen gebruikt voor onmenselijke medische experimenten. Ook dit moest verborgen blijven! Op last van de SS-majoor Strippel werd deze groep kinderen -20 in getal- overgebracht naar Hamburg en daar in een kelder opgehangen. Deze Strippel was dezelfde, die in kamp Vught betrokken was bij het bunkerdrama, waarbij tien vrouwen de dood vonden. Dezelfde Strippel beging ook de vreselijkste wandaden in kamp Majdanek. Deze oorlogsmisdadiger kreeg na revisie van zijn proces slechts zes jaar gevangenisstraf, en wegens "te lang zitten" een schadevergoeding van 121.500 Mark!

De duizenden gevangenen uit Neuengamme werden barbaars door de SS aan boord van de schepen in de Neustadter Bocht gedreven.

De schepen zijn, overladen met menselijke wrakken, maar nog steeds voert de SS nieuwe gevangenen aan. Wat de SS van plan is met deze volgestouwde schepen, weet niemand. Dan nadert een formatie Britse jachtbommenwerpers, die haar dodelijke last op deze schepen werpt. De Neustadter Bocht is een grote hel van vuur en gekerm.

De *Deutschland* en de *Cap Arcona* liggen als brandende fakkels in de Oostzee; de dood beheerst het toneel van de Neustadter Bocht. Gevangenen springen overboord in het kolkende water en schreeuwen om hulp. De SS maait ze met mitrailleurs neer, ook vrouwen en kinderen.

Enkele honderden gevangenen van de *Athene* konden ontkomen, nadat ze de SS-bewakers hadden overrompeld en vermoord.

Op 7 mei 1945 worden alle doden in een verzamelgraf nabij het strand begraven. De Engelse autoriteiten bevelen, dat dit massagraf nooit verplaatst mag worden. Enkele jaren later wordt het gedenkteken voor de 7000 slachtoffers -onder wie onze 315 landgenoten- uit 25 landen opgericht.

49 jaren na dit drama staan we even stil bij deze laatste slachtoffers van het Hitlerregime, onder wie twee dorpsgenoten.

J.C.M. Poelman

Hoofdstuk 3

Milla de Campen

Omdat het klooster Coudewater, waar het de geschiedenis van de Birgittinessen in Nederland betreft, het langste heeft bestaan, het sterkst gefundeerd was en de meeste sporen in de geschiedenis heeft achtergelaten, heeft men heel lang gedacht, dat hier ook inderdaad de eerste stichtingspogingen van deze orde in Nederland liggen. Men baseerde zich daarbij op de stichtingslegende van Coudewater, die in het eerste hoofdstuk vermeld staat, en op de hypothese van Rector Zwijsen, dat Milla de Campen, de stichteres van het Coudewaters klooster, zou stammen uit een geslacht, woonachtig te St. Michielsgestel. In het vorige hoofdstuk vinden we trouwens ook de naam van een Margaretha van Campen, zelfs in verband gebracht met Peter de Gorter (cijsboeken).

Hoe aardig deze stichtingslegende overigens ook is, zij kan beslist niet het enige aanknopingspunt zijn, waarmee verklaard kan worden, hoe de verering van de H. Birgitta in de Brabantse gewesten kon ontstaan en zelfs de stichting van het klooster Coudewater in 1434 tot gevolg kon hebben.

Wat de hypothese van Rector Zwijsen betreft: deze kan men, na hetgeen in dit hoofdstuk verder gezegd wordt, blijven aanvaarden, mits men dan aanneemt, dat er van deze Familie van Campen enigen, onder wie ook Vrouw Milla, in verband met de handel vóór 1430 naar de stad Kampen vertrokken zijn, waar o. a. ook een zekere mr. Johan van Campen als timmerman-beeldhouwer destijds bekendheid verwierf. Deze aanvullende hypothese behoeft niet zo vreemd te zijn, daar het bekend is, dat er in die tijd rijke families in Den Bosch en omgeving via Kampen handel dreven met de Hanzesteden aan de kusten van de Noord- en Oostzee. Vooral fijnere textiel, vervaardigd in Den Bosch en omstreken, werd in deze Hanzesteden aan de man gebracht. Deze aanvullende hypothese zou dan ook kunnen verklaren, waarom Milla na haar mislukte pogingen te Kampen tot het stichten van een Birgittinessenklooster, naar de omgeving van Den Bosch trok om daar haar pogingen voort te zetten. Deze veronderstellingen hebben echter geen enkele historische pretentie en kunnen derhalve voor andere beter gefundeerde veronderstellingen plaats ruimen, waar het de *afkomst* van Milla de Campen betreft. Wat anders is het, waar het de *pogingen* betreft van Milla de Campen om te komen tot een stichting van een klooster van Birgittinessen in Nederland. De historicus Tore Nyberg ontwikkelt hierover in zijn boek *Birgittinische Klostergründungen des Mittelalters* aan de hand van enige jaren geleden ontdekte

Vrouw Milla de Campen (1387-1453)
Schilderij in het klooster Maria Rufugie te Uden.

documenten een visie, die ook door Professor Andreas Lindblom, directeur van het St. Birgittamuseum te Zweden, gedeeld wordt, en waaruit duidelijk blijkt, dat Milla de Campen eerst in of nabij de stad Kampen getracht heeft een gemeenschap van vrome vrouwen om te vormen tot Birgittinessenklooster; maar toen haar dat door allerlei omstandigheden na een aantal jaren nog steeds niet gelukt was en dit in de komende jaren ook geen succes scheen te zullen worden, is zij uit Kampen vertrokken om te trachten elders haar voornemens ten uitvoer te brengen. Zij kwam daarbij terecht op de plaats Coudewater.

Als uitgangspunt neemt Tore Nyberg een bulle van het Concilie van Bazel aan een niet met name genoemde bisschop van Utrecht, gedateerd op 1 april 1434. Deze bulle is te vinden in het Bullarium van de orde uit de 17e eeuw. Hierin wordt een zekere *Milla de Campo* genoemd, die op de plaats Sonnenberg in het kerspel Wilsum bij Kampen in het diocees Utrecht een huis heeft gesticht, waarin zij met andere vrome vrouwen leefde volgens de derde regel van de H. Franciscus. Enige gegoede inwoners van Kampen, het echtpaar Johannes en Margaretha Kennekens en de priester Riquinus Visch, hadden ten behoeve van deze vrouwen bij het huis een kapel laten aanbouwen. Deze bulle vermeldt verder, dat deze vrouwen reeds eerder aan Paus Martinus V gevraagd hadden om de regel van de H. Augustinus te mogen aannemen en zich te mogen aansluiten bij de orde van St. Birgitta. De Paus had hierover welwillend beschikt en de abt van Dickingen opgedragen deze regeling ten uitvoer te brengen, Dit alles vindt haar bevestiging in het Vaticaan Register, waarin de aanvraag van de vrouwen aan Paus Martinus V en ook de pauselijke goedkeuring op 22 juni 1430 is opgenomen, Daarin wordt Milla de Campen genoemd: "Milla mulier tunc habitatrix oppidi Campensis Traiectensis diocesis" (Vrouw Milla op dat moment inwoonster van de stad Kampen in het Diocees Utrecht).

De bulle van het concilie van Bazel geeft nog als bijzonderheid, dat Milla en de vrouwen van de zijde van het stadsbestuur en van de andere inwoners der stad grote weerstand ondervonden om dit pauselijk mandaat ten uitvoer te brengen. Daarom hadden zij zich nu tot het concilie van Bazel gewend. Dit concilie belaste opnieuw de abt van Dickingen met de opdracht tot de omvorming van deze vrouwengemeenschap; maar de abt weigerde dit kloosterproject te aanvaarden vanwege het blijvende verzet van de stad Kampen. Daarom deed het concilie nu een beroep op de niet met name genoemde bisschop van Utrecht om dit mandaat uit te voeren.

Na kennisname van deze stukken duiken verschillende vragen op. Waarom verzette het stadsbestuur van Kampen zich tegen de vorming van deze kloostergemeenschap? Had het bezwaren tegen kloosters in het algemeen of golden deze bezwaren enkel de vrouwengemeenschap, die onder de leiding stond van Milla de Campen? Had zij misschien speciale bezwaren tegen de persoon van Vrouw Milla? En..... waarom wordt in de bulle van Bazel de bisschop niet met name genoemd, zoals het anders toch alleszins gebruikelijk was?

Om op deze vragen een antwoord te kunnen geven, moet men zich een klein beetje verdiepen in de politieke en religieuze toestanden van die tijd. Voorop dient gesteld te worden, dat Kerk en Staat zeer nauw met elkaar waren verbonden, bijzonder daar, waar het kerkelijk en het staatsbestuur in één persoon verenigd waren, zoals dat niet slechts het geval was in Münster, Keulen en Luik, maar ook in Utrecht. In het kerkelijk-politieke leven van die dagen speelden daarom motieven ontsproten aan hartstocht en vijandschap een grote rol. De neerslag daarvan vinden we terug in het ongeveer in diezelfde tijd geschreven vierde hoofdstuk van de navolging van Christus van Thomas à Kempis: "Wegens verschil van zinnen en van meningen ontstaan vrij dikwijls onenigheden onder vrienden en medeburgers, onder kloosterlingen en devoten, een oude gewoonte wordt moeilijk verlaten en buiten inzien wordt niemand gaarne geleid".

Het is in dit verband interessant te vermelden, dat de Navolging van Christus door Thomas à Kempis in die jaren schijnbaar ten behoeve van kloosterlingen en devoten geschreven, een zeer sterke politieke achtergrond heeft en nooit geheel goed begrepen kan worden zonder dat men kennis heeft van de kerkelijke en politieke toestand van die tijd (Drs. H.J. de Vries, *Geschiedenis van Zwolle*). Zoals Drs. L. v. d. Meerendonk in zijn boek *Het klooster op de Eikendonk te Den Dungen* (Bijdragen tot de geschiedenis van het zuiden van Nederland) immers beschrijft, kwam er na de grote opbloei van het kloosterleven in de twaalfde en dertiende eeuw, in de veertiende eeuw een zware crisisperiode van matheid en verslapping. De komst van Geert Groote met zijn Broeders en Zusters van het Gemene Leven aan het einde van de 14e eeuw luidde echter weer het begin in van een nieuwe bloeiperiode.

In veel steden ontstonden "vrije verenigingen van vrome mannen en vrouwen", die zich in gemeenschappen verenigden. Vele van deze gemeenschappen namen uit verlangen naar meer binding de derde regel van St. Franciscus aan. Andere gemeenschappen wilden echter nog meer: een zuivere kloosterstaat, ja zelfs de omvorming van hun gemeenschap tot slotklooster.

Ook Milla de Campen op de plaats Sonnenberg wilde dit laatste voor haar gemeenschap. Zij koos daarom voor de regel van de H. Augustinus waardoor zij dan onmiddellijk de volledige status van kloostering zou ontvangen, als tenminste een reeds gefundeerd klooster van deze regel haar als dochterstichting wilde aanvaarden. Daarvoor wilde zij een beroep doen op een Birgittinessenklooster in een van de Hanzesteden, waarschijnlijk Stralsund, om hun gemeenschap te kunnen omvormen tot eenzelfde soort klooster van de orde van St. Birgitta, levend volgens de regel van St. Augustinus. Maar hier begonnen reeds de moeilijkheden, die door allerlei complicaties nog verder zouden uitgroeien tot **onoverkomelijke**. Vanwege het Utrechtse schisma bevond men zich immers reeds in een situatie, waarin de stichting van een klooster onmogelijk zonder moeilijkheden kon verlopen; maar door de ongelukkige stellingname van Vrouw Milla in dit conflict, maakte deze stichting althans onder haar leiding helemaal geen kans meer.

De meeste steden, waaronder ook Kampen, zagen toch al niet graag kloosters ontstaan binnen de muren van hun stad, omdat na intreding van dochters van gegoede burgers door erfenissen deze kloosters op den duur meestal kwamen tot een onevenredig groot bezit aan onroerend goed binnen de stad, tot grote erge nis van de gilden.

In vele steden was daarom reeds de beslissing genomen, dat de kloosters binnen de muren van de stad geen onroerend goed meer mochten bezitten. Omdat de kloosterlingen toch in hun levensonderhoud moesten voorzien, probeerden zij land te verwerven juist buiten het rechtsgebied van de steden. Vele steden, ook de Hanzesteden Danzig, Lübeck, Bergen, Stralsund, bezaten om diezelfde reden reeds Birgittinessenkloosters buiten de muren van hun stad. Kooplieden, maar misschien ook Milla zelf (zij was een zeer ondernemende persoonlijkheid, die in haar leven heel wat reisde), hebben vanuit Kampen deze kloosters bezocht of er althans veel over horen spreken. Vandaar dat Milla haar stichting begonnen was op de Sonnenberg in het kerspel Wilsom bij Kampen. Bovendien wilde Kampen, dat in die jaren nog in een concurrentiepositie verkeerde ten opzichte van de Hanzesteden, met alle mogelijke middelen trachten deze onafhankelijke handelspositie te handhaven. Alle invloeden vanuit de Hanzesteden werden daarom geweerd. Onder deze invloeden viel in hun ogen ook de mogelijkheid, dat een Birgittinessenklooster uit een van de Hanzesteden de vorming van een klooster in of nabij Kampen zou helpen bewerken. De invloed van de geestelijkheid en van de kloosters op de politiek was immers verre van gering. Het politieke klimaat was trouwens in het Utrechtse diocees, bijzonder in de steden Utrecht, Amersfoort, Zwolle, Deventer, Groningen en ook in Kampen, toch al niet te best. Het hertogdom Bourgondië dreigde zijn invloedssfeer steeds krachtiger naar het noorden uit te breiden. Philips de Goede scheen toen juist de graafschappen Holland en Zeeland binnen zijn invloedssfeer te kunnen trekken (het was de tijd der Hoekse en Kabeljauwse twisten!).
Wordt vervolgd.

HET ZANGKOOR

In dit nummer van de Rosmalla plaatsen wij enkele stukken van de zangvereniging. Ten eerste staat op de middenpagina's de bisschoppelijke verordening voor het zangkoor uit 1905, in reproductie. Daarna volgt een reglement van de plaatselijke zangvereniging van de Rosmalense Lambertuskerk, waarnaast we, omdat we vreesden dat de verkleining van het origineel misschien niet voor iedereen te lezen zou zijn, een transscriptie van deze tekst hebben afgedrukt.

BISSCHOPPELIJKE VERORDENING

VOORDEEL

ZANGKOOR.

Op uitdrukkelijk voorschrift van Onzen H. Vader, Paus PIUS X, en in overeenstemming met geheel het Nederlandsch Episcopaat, hebben Wij goedgevonden te bepalen en te verordenen omtrent den Kerkzang, als volgt:

1° Van den liturgischen tekst, dat is, van hetgeen de Kerk bij de H. Mis of het Kerkelijk Officie te zingen of te reciteeren voorschrijft, mag nooit iets worden veranderd of weggelaten. — Men merke hier op, dat sommige gedeelten moeten gezongen en andere mogen worden gereciteerd, en zoo

a. In de H. Mis mogen beurtelings gezongen worden en gereciteerd: Kyrie, Gloria, Sanctus, Benedictus en Agnus Dei. — Het Credo moet geheel gezongen worden.

Introitus, Sequentia, Graduale, Tractus, Offertorium en Communio mogen, volgens Pater L. Voncken, geheel gereciteerd worden. Sequentia wordt misschien beter afwisselend of beurtelings gezongen en gereciteerd.

b. In het Kerkelijk Officie mogen Psalmen, Cantica en Hymnen beurtelings gezongen worden en gereciteerd, uitgenomen Gloria Patri op het einde der Psalmen en Cantica — en de laatste strophe der Hymnen. Deze moeten gezongen worden.

De tusschenverzen, waarbij kniebuiging is voorgeschreven, bij v. Te ergo quae sumus in Te Deum, Tantum ergo, O Cruz ave, moeten gezongen worden; zoo ook de antiphonen na iederen Psalm geheel.

N.B. Bij de gezangen, die beurtelings worden uitgevoerd, begint het koor.

2° Solo-zang moet het karakter bezitten van een beknopte, een eenvoudig aangelegde melodische figuur, en op 't innigst overeenstemmend met het everige der in de

Introitus, Sequentia, Graduale, Tractus, Offertorium en Communio mogen, volgens Pater L. Voncken, geheel geciteerd worden. Sequentia wordt misschien beter afwisselend of beurtelings gezongen en geciteerd.

h. In het Kerkelijk Officie mogen Psalmen, Cantica en Hymnen beurtelings gezongen worden en geciteerd, uitgenomen Gloria Patri op het einde der Psalmen en Cantica — en de laatste strophe der Hymnen. Deze moeten gezongen worden.

De ~~taschenverzen~~ ~~waarbij knisbuiging~~ is voorgeschreven, b. v. Te ergo quaesumus in Te Deum, Tantum ergo, O Crux ave, moeten gezongen worden; zoo ook de antiphonen na iederen Psalm geheel.

N.B. Bij de gezangen, die beurtelings worden uitgevoerd, begint het koor.

2° Solo-zang moet het karakter bezitten van een beknopte, een eenvoudig aangelegde melodische figuur, en op 't innigst overeenstemmend met het overige der in den vorm van koorzang gehouden toonzetting.

3° Wij wenschen, dat, zooveel mogelijk, voldaan worde aan de bepaling (M. P. v. 12), dat de zang aan het altaar geschiedt zonder orgelbegeleiding.

4° Het is niet geoorloofd, terwille van den zang of het spel, den priester aan het altaar langer te doen wachten dan de liturgische plechtigheid vordert. Volgens de kerkelijke voorschriften moet de „Sanctus” van de Mis afgezongen zijn vóór de elevatie en, omdat ook de Celebrant daarmede rekening moet houden, is vooral bij de „Sanctus” gewenscht, dat de zang niet te lang zij.

5° Voortaan zullen alleen zulke muziek-missen en lofzangen bestudeerd en gezongen worden, die, volgens „Motu Proprio”, der Kerk waardig zijn. Deze zullen vooral moeten gezocht worden in de lijsten, welke het St. Gregorius-blad, door het Hoogwaardig Episcopaat, in zijne jongste Circulaire zoozeer aanbevolen, in zijne eerstvolgende en latere afleveringen zal publiceeren.

6° Deze Verordening zal in werking treden op den 1sten Januari 1905.

Gegeven te 's BOSCH den 1 December 1904.

De Bisschop van 's Bosch,
† W. VAN DE VEN.

Reglement

voor het St. Lambertus-Koor te Rosmalen,
Parochiale Afdeling der Nederlandsche St. Gregorius-Vereeniging

Art. 1.

Het Langkoor der Parochie van Rosmalen draagt als
Afdeling der St. Gregorius-Vereeniging den naam van
St. Lambertus-Koor.

Het bestaat uit een President, een Directeur, een Penning-
meester, gewone leden en e. g. aspirant-leden.

Art. 2.

De President, de Directeur en de Penningmeester maken
het Bestuur uit.

Art. 3.

De Pastor der Parochie is van rechtswege President. De ver-
den keuze van het Bestuur heeft plaats, zoodanig als Art 4
sub. B. der Statuten van de St. Greg. Kerk dat aangeeft.

Art. 4.

Alle handelingen der leden van het Langkoor in zaken het
Koor betreffende zijn aan de goedkeuring van den President
onderworpen.

Art. 5.

De Directeur is belast met alles wat den zang betreft.
Hij leest de te gebruiken gezangen en regelt de partijen.

Art. 6.

Het de uitvoering en keuze der Gregoriaansche en meer-
stemmige gezangen aangaand, houdt het Langkoor zich
stipt aan de (Broschappelijke) Verordening dtd. 1 Decr 1904
en aan de mogelijke, latere wijzigingen hiervan.

Art. 7.

De koster van aankoop van nieuwe muzikale werken komes

Reglement

voor het St.Lambertus-Koor te Rosmalen,
Parociale Afdeeling der Nederlandsche St. Gregorius-Vereniging

=====

Art. 1.

Het Zangkoor der Parochiekerk van Rosmalen draagt als Afdeeling der Ned. H.Gregorius-Vereniging den naam van St.Lambertuskoor.

Het bestaat uit een President, een Directeur, een Penningmeester, gewone leden en c.q. aspirant-leden.

Art. 2.

De President, de Directeur en de Penningmeester maken het Bestuur uit.

Art. 3.

De Pastoor der Parochie is van rechtswege President. De verdere keuze van het bestuur heeft plaats, zooals Art 4 sub 8 der Notulen van de Ned.^e St. Greg.^e Ver dat aangeeft.

Art 4.

Alle handelingen der leden van het Zangkoor in zaken het Koor betreffende zijn aan de goedkeuring van den President onderworpen.

Art 5.

De Directeur is belast met alles wat den zang betreft. Hij kiest de te gebruiken gezangen en regelt de partijen.

Art 6.

Wat de uitvoering en keuze der Gregoriaanse en meerstemmige gezangen aangaat, houdt het Zangkoor zich stipt aan de Bisschoppelijke Verordening d.d 1 Decr 1904 en aan de mogelijke, latere wijzigingen hiervan.

Art 7

De kosten van aankoop van de nieuwe muziekwerken komen

ten leste der Keuk.

Art 8.

De Penningmeester houdt aanrekening van de boeken der leden, alomede van alle ontvangsten en uitgaven het koor betreffende. Hij is verplicht een rekening als het Bestuur dit noodig oordeelt verantwoording van zijn beheer te doen, wat in gewone omstandigheden slechts éénmaal o jaars, ontreeds het St. Ceciliafeest zal geschieden. Elkmaal wordt ook over de bestemming der gelden beslist.

Art 9.

De leden van het Koor worden door den President benoemd op voordracht van den Directies. Zoo noodig kan de President eischen, dat de te benemen persoon een bramen aflegt van zijne bekanntheit, vooral in den Gregoriaanschen Koor.

Art 10.

De aspirant-leden worden door den Directeur aangomen onder goedkeuring van den President.

Art 11.

De leden en aspirant-leden verbinden zich om alle repetitien en verplichte uitvoeringen bij te wonen op verbaarde paven sene door het Bestuur te bepalen boeke. Alleen wren naar rechte hun het keelgaan beled, zijn zij vrijgesteld.

Art 12.

Voor repetitien geldt Art 4^e sub 3^e, van de Statuten der Ned. St. Grego^rten.

Art 13.

Alle aanwezige leden zijn verplicht deel te nemen aan den koor. Wanneer een lid zich zonder geldige redenen van deelneming onthoudt, wordt hij als afwezig aangemerkt en betroeft des boeke.

Art 14.

Niemand uit de Parochie, buiten de leden en aspirant-leden van het Koor, heeft toegang tot het koor, tenzij

ten laste der Kerk.

Art 8.

De Penningmeester houdt aanteekening van de boeten der leden, alsmede van alle ontvangsten en uitgaven het koor betreffende. Hij is verplicht zoo dikwijls als het Bestuur dit noodig oordeelt verantwoording van zijn beheer te doen, wat in gewone omstandigheden slecht éénmaal jaars, omstreeks het St. Ceciliafeest zal geschieden. Als dan wordt ook over de bestemming der gelden beslist.

Art. 9.

De leden van het Zangkoor worden door den President benoemd, op voordracht van den Directeur. Zoo noodig kan de President eischen, dat de te benoemen persoon een examen aflegt van zijne bekwaamheid, vooral in de Gregoriaanse Zang.

Art 10.

De leden en aspirant-leden worden door den Directeur aangenomen onder goedkeuring van den President.

Art 11.

De leden en aspirant-leden verbinden zich om alle repetitiën en verplichte uitvoeringen bij te wonen op verbeurde van eene door het Bestuur te bepalen boete. Alleen wanneer ziekte hun het kerkgaan belet, zijn zij vrijgesteld.

Art. 12.

Voor repetitiën geldt Art 4^c sub 3^e van de notulen der Ned.^e St. Greg.^e Ver.^g

Art 13.

Alle aanwezige leden zijn verplicht deel te nemen aan den Zang. Wanneer een lid zich zonder geldige redenen van deelneming onthoudt, wordt hij als afwezig aangemerkt en belooft dus boete.

Art 14.

Niemand uit de Parochie, buiten de leden en aspirant-leden van het Zangkoor, heeft toegang tot het Koor, tenzij

met bijzondere vergunning van den Pastoor.
Aanmeldingen worden toegelaten tegen betaling van 10 cent
op kaart.
Leden van vreemde kerkkeren hebben vrijen toegang.

Art 15.

Zie hiervan Art. 4. sub 7^e van de Statuten der Ned. St. Gereg.
Kerkgang.

Art 16.

Alle geschillen, die mochten ontstaan over dit reglement
worden door den President, na het hoor en wederhoor te hebben
toegesproken, beoordeeld.

Art 17.

Alle leden en aspirant-leden onderschrijven dit reglement
ten teekenen, dat zij zich aan de bepalingen ervan onder-
werpen.

Art 18.

Een afschrift van dit reglement zal op het koor gehangen
worden.

Normalen, 1 Januari 1905.

H. P. J. Aertstuyt, Voorz.

H. J. van Besouwen, Secretaris.

J. W. J. Smolders, Gemein-
sch.

J. F. Kerkegeus,
J. van den Broek
G. v. d. Vliet
L. van de Liefvoort, J. de Laaf.
E. v. d. Vliet, Adv. van Normalen
H. v. d. Doelen
A. v. d. Hermsen
A. v. d. Laaf.
J. H. Franckenburg

H. v. d. Vliet
H. v. d. Vliet
H. v. d. Vliet
L. v. d. Vliet
J. v. d. Vliet

met bijzondere vergunning van den Pastoor.
Vreemdelingen worden toegelaten tegen betaling van 10 cent
per keer.
Leden van vreemde kerkkoren hebben vrije toegang.

Art 15.

Zie hiervoor Art 4 sub 7^e van de Statuten der Ned.^e St.Greg.^e
Vereeniging.

Art 16.

Alle geschillen, die mochten ontstaan over dit reglement
worden, door den President, na het hoor en wederhoor te hebben
toegepast, beslecht.

Art 17.

Alle leden en aspirant-leden onderteekenen dit reglement
ten teeken, dat zij zich aan de bepalingen ervan onder-
werpen.

Art 18.

Een afschrift van dit reglement zal op het koor gehangen
worden.

Rosmalen, 1 Januari 1905.

DEERTIG JAAR GELEDEN HAD ROSMALEN OOK ZIJN STIENSTRAZAAK

Henk de Werd

Ruim dertig jaar geleden ging Rosmalen gebukt onder zijn Stienstra-affaire, die, gelukkig, een betere afloop had dan de Bossche.

"De raad van Rosmalen heeft gisteravond zonder hoofdelijke stemming een voorstel van B & W goedgekeurd om geen zakelijke contacten meer te onderhouden met het makelaarskantoor J. Stienstra", aldus het Brabants Dagblad van 20 juni 1962. Een punt overigens, dat destijds niet op de agenda stond.

Het makelaarskantoor zou grond hebben aangekocht, die de gemeente Rosmalen nodig had voor de aan te leggen AHOB-beveiligingsinstallatie in het verlengde van de Molenstraat (spoorovergang in de huidige Burgemeester Woltersstraat).

Spoorwegovergang ± 1960 aan de Molenstraat / Burg. Woltersstraat, Rosmalen. Links het spoorhuisje, waar onder andere de familie Maas nog gewoond heeft. Na afbraak van het huis werd de spoorwegovergang iets in westelijke richting verlegd, voor een goede aansluiting op de eveneens verlegde Molenstraat.

Foto coll. Henk de Werd.

Voor die grond, die van mevrouw V.d. Plas-Wouters was, zou een onteigeningsprocedure worden opgestart. In diezelfde raadsvergadering werd eveneens goedkeuring verleend voor een tweede onteigeningsprocedure rechtstreeks tegen de heer Stienstra voor het verkrijgen van bouwgrond in het plan-Molenhoek-Noord. De toenmalige burgemeester Mazairac merkte op: "Door de aankopen van de heer Stienstra komen wij tot toestanden die niet meer met het belang van de gemeenschap stroken. Door zijn speculaties wordt de bouwgrond onnodig duurder. De grondtransacties met hem hebben steeds onaangenaamheden opgeleverd. Hieraan gaan wij nu paal en perk stellen."

Volgens Mazairac had men tevens getracht tot een zakelijke en gezonde verhouding te komen en waren de eisen van de heer Stienstra exorbitant en zou hij bovendien een monopoliepositie vergen. Mazairac had er ook veel moeite mee

dat de heer Stienstra op alle besprekingen met de gemeente een advocaat meebracht. De Rosmalense burgemeester gaf toe dat er een fout was gemaakt op de gemeentelijke bureaus. De heer Stienstra had door een misverstand door hem bestelde en op verzoek vooraf betaalde tekeningen veel te laat ontvangen. Stienstra, inmiddels gekozen als lijsttrekker van de Partij der Vernieuwing voor de nieuwe Rosmalense gemeenteraad, hoorde het hele betoog van de burgemeester op de publieke tribune aan.

Gemeenteraadverkiezingen 1962 te Rosmalen. Lijst 6 = De Partij der Vernieuwing van lijsttrekker Jacques Stienstra, die het aanplakbiljet vasthoudt. Op het biljet: Toontje v.d. Wijst, postbode te Rosmalen.

Foto Ad Hermens. Coll. Heemkundekring Rosmalen

Een reactie kon uiteraard niet uitblijven. Op 21 juni lazen de Rosmalenaren in de krant dat J. Stienstra de gemeente Rosmalen had gedagvaard in een kort geding wegens een onrechtmatige daad: "Hem uitsluiten van zaken doen met de gemeente". Voorts zou hij de commissaris van de koningin mededeling doen van, volgens hem, valsheid in geschrifte door een ambtenaar in opdracht van burgemeester Mazairac van Rosmalen in het nadeel van de makelaar gepleegd; van het raadsbesluit dat het verbreken van de zakelijke contacten inhield en van de motieven hiervoor van B & W.

Volgens Stienstra vocht de burgemeester een persoonlijke vete tegen hem uit over de rug van de gemeentenaren. Die vete zou ontstaan zijn door de aankoop van grond in januari 1961 in Molenhoek-Noord voor woningbouw, grond, die de gemeente zelf voor woningbouw wilde gebruiken. De vete had volgens de heer Stienstra een vervolg gekregen nadat de burgemeester negen maanden lang een bouwvergunning had achtergehouden onder het voorwendsel dat zij niet bestond. "Toen ik met een kort geding dreigde, lang de vergunning binnen zes dagen op

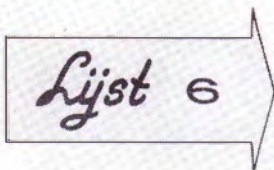
Waarom?

Waarom zelf U zich afvragen, weer een nieuwe partij in de gemeente Rosmalen?

Waarom dat niet te ingewikkeld?

Geeft 't niet teveel stemmenverlies?

Leest U even verder dan begrijpt U ten welles waarom de Partij der VERNIEUWING werd opgericht.

Omdat.....

uit de praktijk is gebleken, dat in geen enkele Rosmalense partij alle kerndorpen en wijken vertegenwoordigd waren.

Kijkt U nu de kandidatenlijst van de Partij der VERNIEUWING eens na!

U ziet dan dat alle groepen uit onze Rosmalense bevolking erin vertegenwoordigd zijn.

Landbouwers, middenstanders, werke- vers, werknemers en ambtenaren.

Die vanaf heden, dank zij de Partij der VERNIEUWING ófna vastroeping géén stemmenverlies, terwijl elke kiezer zijn stem kan uitbrengen op een van de kandidaten uit eigen kerkdorp of wijk.

ONZE KANDIDATEN

I. STIENSTRA

H. v. d. BIEZEN

A. DECKERS

A. v. d. WUST

W. KRUITWAGEN

A. VERKANTVOORT

M. der KINDEREN

J. HOOPS

C. ARELEN

M. SCHUBING

Programmapunten van de Partij der VERNIEUWING

Jeugdzorg - Sport - Ontspanning

Het onderwijs moet krachtig worden versterkt. Sport moet niet een dode letter blijven, maar moet worden ontwikkeld tot een levend, actief, gezond, en gezondheidsmakend middel.

Makenschappelijk werk

Bestuurszaken moet beter geregeld worden. Een verbetering van het bestuurs- en makenschappelijk werk is het doel. Het bestuurs- en makenschappelijk werk moet worden verbeterd.

De schoolse maatschappij moet worden verbeterd en vooral gezond en gezondheidsmakend.

Landbouw

Handhaving van de wetgeving van het landbouw gebied. Het versterken van de landbouw en de landbouwers.

De landbouw moet worden verbeterd en vooral gezond en gezondheidsmakend.

Onderwijs

De wetgeving van het onderwijs moet worden verbeterd en vooral gezond en gezondheidsmakend.

De landbouw moet worden verbeterd en vooral gezond en gezondheidsmakend.

Financien

De landbouw moet worden verbeterd en vooral gezond en gezondheidsmakend.

De landbouw moet worden verbeterd en vooral gezond en gezondheidsmakend.

Woningbouw

De landbouw moet worden verbeterd en vooral gezond en gezondheidsmakend.

De landbouw moet worden verbeterd en vooral gezond en gezondheidsmakend.

Middenstand

De landbouw moet worden verbeterd en vooral gezond en gezondheidsmakend.

De landbouw moet worden verbeterd en vooral gezond en gezondheidsmakend.

Verkiezingspamflet Partij der Vernieuwing 1962.
Coll. H. de Werd.

tafel", aldus Stienstra.

Wat het meebrengen van advocaten betrof, zei Stienstra destijds: "Ik acht het gewenst dat ik een juridisch adviseur bij me heb als het gaat over zaken waarmee honderdduizenden gulden gemoeid zijn. Ik kan mij niet aan de indruk onttrekken", zo voegde de heer Stienstra aan zijn verweer toe, "dat enkele raadsleden die in september heengaan, mij een hak willen zetten, omdat ze door mijn activiteiten geen zitting meer zullen hebben."

In augustus diende het kort geding. De krant van 7 augustus ging opnieuw uitgebreid op de zaak in. Breedvoerig werd verteld over de riolering die de gemeente reeds had laten leggen op de grond die nog van Stienstra was. Die grond hoorde bij de boerderij van Gretje Heijmans, die Stienstra had gekocht. Stienstra werd in het kort geding vertegenwoordigd door Mr. Hengst. Rosmalen liet voor zich pleiten door Mr. V.d. Heuvel.

Stienstra werd in het ongelijk gesteld. In de motivering werd gesteld "dat de gemeente vrij is bestuurlijke besluiten te nemen, ook wanneer zulk een besluit een makelaar van grondtransacties met de gemeente uitsluit." Stienstra was het met deze uitspraak niet eens. Hij bleef spreken over een represaillemaatregel. De represaille zou het antwoord zijn op Stienstra's weigering een perceel grond te

verkopen voor het rechtekken van de Molenstraat ter hoogte van waar nu BP V.d. Berg zit.

"De represaille bestond volgens Stienstra uit de weigering van de gemeente om aan hem 23 bouwpercelen te verkopen in het uitbreidingsplan-Molenhoek. Zulks geschiedde ondanks het feit dat het college van B & W de verkoop van die bouwpercelen heeft beloofd onder voorwaarde dat de heer Stienstra zijn bouwplannen zou onderwerpen aan de goedkeuring van de stedenbouwkundige en de welstandscommissies. De heer Stienstra heeft zulks gedaan en verkreeg goedkeuring van zijn plannen. De weigering om de bouwpercelen toch te verkopen heeft dus geen zakelijke gronden." Stienstra tekende hoger beroep aan. Eind augustus werd het conflict echter in der minne geschikt. De bewuste grond werd aan de gemeente overgedragen voor f 6.401,50. "Rosmalen doet weer zaken met Stienstra", schreef de krant, maar het gewraakte raadsbesluit van 19 juni werd niet ingetrokken.

Verkiezingsbord Partij der Vernieuwing te Rosmalen 1962. Op de achtergrond zien we de Maliskampse kerk. Coll. H. de Werd.

"Burgemeester L. Mazairac wilde over de hele affaire niets zeggen... De heer Stienstra wenste al evenmin nadere uitleg te geven over hoe de affaire tussen hem en de gemeente Rosmalen is geregeld. 'Ik wil deze zaak helemaal vergeten. De zaak is zeer zeker tot mijn tevredenheid opgelost.'"

ARCHIEF

Henk de Werd

Deze keer geen lang verhaal over de werkzaamheden van onze enthousiaste werkgroep, maar wat interessant materiaal, dat de afgelopen periode binnenkwam. Via Sjaan Hoedemakers kwam onze kring in het bezit van onderstaande foto, beschikbaar gesteld door Johan Geerts, zoon van Jos Geerts en "Jontje" Verhallen.

Familie Verhallen te Rosmalen. Coil. Heemkundekring Rosmalen.

We zien op deze fraaie prent:

Staan v.l.n.r.:

- Jan Verhallen, getrouwd met Jaan Heesels uit Udenhoudt;
- Piet Verhallen, getrouwd met Nellie Vos uit Maliskamp;
- Jaantje Verhallen, getrouwd met Jos Geerts uit Empel. Jos en Jaantje runden vele jaren een tabakszaak in Rosmalen in de Dorpsstraat. Deze zaak werd voortgezet, weliswaar in een ander pand, door Giel Hanegraaf.

Zittend v.l.n.r.:

- Ant Verhallen, getrouwd met Tinus van Bergen uit Empel;
- Mèn (= Wilhelmina) Verhallen-van Rosmalen. Zij was getrouwd met Toon

Verhallen. Mèn Verhallen-van Rosmalen was de baakster van ons dorp van 1900 tot 1937. Mèn werd geboren op 4-4-1864 en overleed op 1-4-1938. Haar man Toon Verhallen was nachtwachter in Rosmalen;

-Drieka Verhallen. Zij was getrouwd met Haske van Balkum. Zij was de moeder van de bekende Rosmalenaar Toon van Balkum, bekend van de Rosmalense Revue en het Rosmalens volkslied.

Op de Rosmalense Kruisstraat zaten destijds twee bakkers, Louis van Zuijlen en Jan van Haren. Bakker Van Haren moest om gezondheidsredenen zijn bakkerij sluiten en werd ambtenaar op het gemeentehuis van Rosmalen. Als brandweercommandant had hij een bijzonder goede naam. Men noemde hem wel eens *Dun börgemister van de Krausstroat*. Onderstaande foto herinnert ons aan zijn bakkersbedrijf.

De broodwagen van bakker Jan van Haren op de Kruisstraat. De drie kinderen van Jan van Haren poseren hier voor de broodwagen. Coll. Heemkundekring Rosmalen.

Op de volgende twee bladzijden volgen nog vier bidprentjes en een foto.

De familie Piet Vos-Hoedemakers uit de Deken Fritsenstraat deed de Heemkundekring Rosmalen een aantal fraaie bidprentjes toekomen. Helaas ging wat *helligegrij*, zoals Driek van Grette dat zou zeggen, aan onze neus voorbij.

Bid voor de Ziel van Zaliger

JOANNES BENEDICTUS DUMESSIE,
geboren te ROSMALEN, den 10 Maart 1858 en
aldaar overleden den 6 Mei 1897.
*Lid der H. Familie J. M. J. en ruim 21 jaar
Koster des kerks.*

Hij heeft gedaan, hetgeen goed acht te
waard was voor den Heer zijnen God, in alle
oefeningen van zijne bediening in het nois des
Heeren. 2 Petr. XXXI. 20.

Heer, de schoonheid van Uw huis heb ik
liefgehad en de plaats der woning uwer heer-
lijkheid. Ps. XXV. 8.

Velen beminden hem, want hij was eenvoudige
en oprecht. Tob. I. 26. Job. I. 1.

Hebt gij een getrouwen knecht, luy zij u zoo
lief als uw devon; behandel hem als uwens
brader. Eoeli. XXXIII. 36.

Gij goede en getrouwe dienstknecht, omdat
gij over weinig getrouwe zij geweest, zal ik
u over veel stellen: ga in tot de vreugde uwer
Heeren. Matth. XXV. 21.

Hij was uw kind, Maria, toen dat gij zijne
moeder zijt. H. Bern.

Bloedverwanten en vrienden bidt voor mij.
Hebr. XIII. 16.

HIJ ruste in vrede.

Bid voor de Ziel van Zaliger

MARIA VAN KAATHOVEN,
geboren te ROSMALEN den 11 April 1842 en aldaar
overleden den 27 November 1902.

Geleijk een Eliksem uit het westen komt en schijnt
tot in het westen, zoo zal ook de komst van den
Zoon des menschen wezen. Matth. XXIV. 37.

De rechtvaardige, indien hij door den dood ver-
rast wordt, zal in vrede wezen. Sap. IV. 7.

Te middernacht ontstond een geroep ziet de
Bruidgom komt, gaat hem te gemoet.
Matth. XXV. 6.

En (zij) zeide, ik hier ben ik want gij hebt mij
geroepen. I Reg. III. 5.

Dierbare Broeders- en Zusters, ik smek man mijne
liefde en vriendschap tot u sacri met. Ik zal u in
den hemel beminnen gelijke die u op aarde bemind
heb. H. Bern.

Dat er niets anders voor mij gedaan worde, dan
dat men den Heer onzen God voor mij bidde.
Job. VIII. 33.

ZIJ RUSTE IN VR. DE.

TH. V. D. VONSENBERG — ROSMALEN.

Ik ben geheel de Uwe, o Maria,
en al het mijne is het Uwe.

Ter dankbare Herinnering
aan het

Zilaeren Jubelfeest

van mijn intrede in de Congregatie van de
Zusters van Liefde, van Jezus en Maria, Moeder
van Goethe Bijstand.

Zuster Ma. Gudula
(Wilhelmina Vos)

1934 - 4 februari - 1959

Lieve Moeder Maria, Gij hebt Uw roeping, de
Dienstmaagd des Heren te zijn, uitgewerkt in
trouwe liefde en in heilige volharding.

O Maria, help Gij ons, om steeds beter te
begrijpen, hoe goddelijk schoon deze roeping
is en hoe vruchtbaar het leven van hen die
zich in magdelijkheid, gehoorzaamheid en
armoede aan Uw zoon schenken.

Verkrijg voor alle Religieuzen en in het bijson-
der voor die van onze Congregatie de grote
genade van de eindsaligheid. Zegen, Moeder,
onze Congregatie, mijn Broers en Zusters, hun
gezinnen en allen, die mij weldeden naar ziel
en lichaam en vraag de eeuwige rust voor mijn
dierbare Ouders, Broers en Zusters en beloon hen
voor het vele goede, aan mij gedaan.

Bid voor de Ziel van Zaliger

DEN HOOGERW. HEER

AUGUSTINUS JOSEPHUS FRITSEN,

GEBOREN TE AARLE-RINTEL 10 Dec. 1826
PRIESTER GEWILD 6 Juni 1857
KAPELAAN TE GELDROP 26 Juni 1858
KAPELAAN TE ST. OEDENBODE 23 Dec. 1859
RECTOR DER ZUSTERS FRANCISCA-
NESSEN TE OORSCHOT 2 Juni 1863
PASTOOR TE ROSMALEN 1 Juli 1874
DEKEN VAN HET DEKENAAT OSS 12 Juni 1896
Voorzien van de H.H. Sacramenten der Sterven
den overleden te ROSMALEN 31 Jan. 1907

Hij was een goed en eerbiedwaardig man, voor-
zichtig in zijne handelingen, en van zijne jeugd af
in deugden geoefend. II Mach. XV. 12.

Hij was een vader der armen en den wees die
geen beschermer had ten steun. Job XXX, 12.

Geliefde Parochianen, gij weet hoedelijk ik van
den eersten dag al, dat ik tot U gekomen ben,
aan allen zijde met U gewerkt ben. Wij hebben
tijd als aan menschen behagende naar de
Act. XX. 18, I Thess. I. 4. Gij weet hoe ik U
aangetrokken heb, wat nuttig was U te verzoeken
en te leeren in het openbaar. Staat dat ik in
het geloof, bewerk uwe zaligheid met vrede en
bidt voor mij.

Dierbare zuster en bloedverwanten die over
mijn verlies treurt, ik bid voor U. H. Bern.

Uw Eerw. Heerneeft wees mij aan het altaar
des Heren gedachtig. H. Aug.

Ziet Hart van Jezus wess mijne liefda.
(100 dagen staal.)

KONINK ROSMALEN

In maart tot slot zag Driek van Grette onderstaande prent aan bomen en hekwerk in de Dorpsstraat. Ging het om een zilveren feest of om een heemkundedag? Enfin, U hebt er in *De Molen* over kunnen lezen.

Theo Cooijmans
&
Mien Cooijmans-Verstappen
zijn 25 jaar getrouwd

21 maart 1993

INVENTARIS

W. Leenman

Inventaris en beschrijving van zekere kerkelijke goederen, toebehorende aan de kerk van Rosmalen, gevonden in een kist, staande in het pand van het Convent van de Hemelse Poort, binnen de stad van 's-Hertogenbosch, geïnventariseerd bij mij, Notaris-Openbaar en Secretaris der dingbank van Heese, ten verzoeke van Willem Everts en Jan Colen als kerkmeesters van de voord. kerk in tegenwoordigheid van de schepenen van Rosmalen, die hiervoor op de 25e April anno 1583 zijn opgeroepen.

Ten eerste een blauwe damasten kap, van voor met goud laken. Idem een blauwe damasten kazuifel met een gouden kruis, waarin staat een crucifix en ook St. Jan Evangelist en Bartholomeus en er boven St. Pieter en in het midden is een witte albe. Idem twee rode casianten dienstrokken met groene strepen en met blauw gevoerd. Idem een rood trijpen altaarkleed. Idem een groen trijpen altaarkleed met rode franje en met een smetdoek. Idem een rood casianten altaarkleed, in het midden ervan staat St. Nicolaas. Idem twee rode gordijnen. Twee blauwe kemelsharen vanen. Idem een wit kleed met een blauw kruis, dat in de Vasten voor het Heilig Kruis hangt. Idem een wit kleed met een zwart zijden kruis. Idem twee witte linnen kleden met blauwe strepen. Idem een witte buidel, daarin bevonden acht altaarsmetdoeken met twee kelkdoekjes. Idem een slechte, gesteven doek. Idem een groot lang boek met koper "de passione Sint Anthonij cantatus passiones". Idem een boek met een zwart slot "in affribus geïntueert invicit Credo babtisterij". En in een klein doosje gevonden een testament, gemaakt door Heer Peter Wellens van Geffen, voor Heer Wouter Bocx als vicarus, gemaakt op den 8en September anno 1557.

In een andere kist gevonden hetgeen toebehoort aan de kerk of sommige altaren die in de kerk staan, binnen het Convent van de fraters. Ten eerste elf linnen doeken, tien met blauwe strepen en de elfde met zwarte strepen. Idem veertien gesteven doeken voor de beelden, de een groter dan de ander. Idem drie alben. Idem een koorkleed. Idem een linnen buidel met smetdoeken en andere doekjes. Idem twee rode serge gordijnen. Idem drie rode trijpen riemen en een zwarte trijpen riem met santeliedraad gevoerd en met loden gespen en einden. Idem een slechte fluwelen riem. Idem een rode satijnen riem of armozijnen. Idem een zwart riempje met zilveren doppen en zilveren einden. Idem een buideltje met een zwarte en caleidooon paternoster en nog een zwarte paternoster met zilveren en daar een zilveren koordje om. Idem een gouden manteltje voor het Jezusbeeld. Idem een gouden mantel met groen laken gevoerd. Idem een enkele gouden mantel, voorop een fluwelen roos en met blauw laken gevoerd. Idem een enkele gouden mantel met rode strepen. Idem een gouden mantel, van binnen met

lofwerk, met blauw laken gevoerd en met een klein groen lapje getekend. Idem een gouden mantel met zwart laken gevoerd. Idem een rode fluwelen mantel, beneden van zwart fluweel waarop drie Catharina-raderen staan. Idem een mantel alsoor met drie Barbara-torens. Idem een mantel met drie tangen. Idem een weerschijnen mantel ook met kemelshaar. Idem twee zwarte gave paternosters. Idem vier beeldkooien met gesteenten. Idem een rond korfje waarin een rode fluwelen bruidshoed ook met een gouden krans met paarlen met vrouwenhaar en met witte randen en nog een buideltje daarin liggende. Idem een zilveren papegaaï met twaalf zilveren en een half schild, toebehorende (zo zeide men) St. Joris of de Oude Schuts.

Aldus geïnventariseerd de dato en ter plaatse voornd. ten verzoeke als voor, in presentie van Peter Arnts en Wouter Ceelen, schepenen Brussen Willemsen en Herman Bus Smet als getuigen daartoe geroepen.

w.g. Wouter Coolen.

Bron: R.A. 25.

De haardentelling van 1526

Te Rosmalen zijn totaal bevonden: 197 haardsteden, hieronder zijn ook onbewoonde en die gedeeltelijk gedeckt en beplakt (bepleisterd) zijn maar nog niet afgemaakte: 6. Idem dubbele huisraden: 0. Idem armen, levende van de Heilige Geest: 27. Idem een klooster van mannen en vrouwen geheten ten Cauwen Water van de orde van Sinte Bergitten, daarin geprofeste manspersonen zowel priesters als jongens en anderen: 21 en vrouwspersonen m.i.v. nonnen en anderen: 39. Idem 7 geprofeste lekenbroeders buiten het slot zijnde en 9 gehuurde wereldlijke knechten en 4 wereldlijke maagden, maken tesamen 71 personen. Hetwelk godshuis contribueert met dat van Rosmalen en van zijn goederen aldaar gelegen, te weten van elke 100 Rijnguldens 7 of 8 gelijke Rijnguldens, hierboven gerekend op: 1 haardstede. Idem nog een besloten vrouwenklooster geheten St. Annenborch van de orde van St. Augustijn, daarin bevonden 13 geprofeste zusters, 1 zuster niet geprofest, 1 pater, 2 gehuurde knapen en ene klein meisike dat de varkens hoedt, maken tesamen 18 personen, contribuieren hierin als wereldlijke personen, hierboven gerekend voor 1 haardstede. Idem leengoederen: geen. Buitenhoeven of huizen: 21 haardsteden. Bovendien zijn nog bevonden 2 geraamten van 2 nieuw-opgerichte huizen, ongedekt en ongeplekt, niet begrepen in het b.g. getal van 197 haardsteden.

Bron: Coll. v. Br. 45.

SPONSORS

De uitgave van Rosmalla is mede mogelijk door de financiële steun van:
Abelen BV, Makelaarskantoor, Burg. Mazairaclaan 2, Rosmalen
Badbode Van Grinsven, Raadhuisstraat 4c, Rosmalen
Berg Autobedrijf, G. v.d., Hintham 162, Rosmalen
Berg Autoschadebedrijf, G. v.d., Hintham 160, Rosmalen
Bouwmans, Oliehandel, J., Tweeberg 1, Rosmalen
Creij & Van Hoek BV Grond- weg- en waterbouw, Huisbergenweg 6, Rosmalen
E.T.I. Bureau Linnenbank BV, Stationstraat 13, Rosmalen
Foto Stijntjes, Molenhoekpassage 5, Rosmalen
Gebouwservice H. Pennings & Zn BV, Europaplein 14, 's-Hertogenbosch
GlouDEMans BV, W., Hintham 117, Rosmalen
Heijmans BV, Ver. Bedrijven, Graafsebaan 13, Rosmalen
Hoedemakers en Zonen BV, Aannemersbedrijf P., Hintham 68, Rosmalen
Huijbregts en Peters Notarissen, Hoff v. Hollantlaan 5, Rosmalen
Jaropa Holding BV, J. Stienstra, Bruistensingel 100, 's-Hertogenbosch
Lambermont Assurantiebedrijf, A., Burg. Woltersstraat 1, Rosmalen
Lotus BV Pluimveeslachterij, Biestkampweg 2, Rosmalen
Mierlo, Advocatenkantoor van, Pioenroosstraat 20, Rosmalen
Modecentrum C. van de Graaf, Dorpsstraat 10, Rosmalen
P.B.O. Bouwbedrijf BV, Tuinstraat 6, Rosmalen
Pennings Bouwmaatschappij BV, H., Sportlaan 21, Rosmalen
Pennings en Zonen Bouwbedrijf BV, H., Dorpsstraat 4, Rosmalen
Piels, Technisch installatiebedrijf, Friezenstraat 7, Rosmalen
Rabobank Rosmalen, Raadhuisstraat 1, Rosmalen
Reijmers Schoenen BV, Past. van Thiellaan 8/10, Rosmalen
Timmers BV Bouwbedrijf, Heikampweg 6, Rosmalen
Uden BV, Aannemersbedrijf A. v., Vliertwijksestr. 38c, Rosmalen
Verstappen Handelonderneming BV, Kloosterstraat 5a, Rosmalen
Verstegen Schilderwerken BV, Oude Engelseweg 3a, 's-Hertogenbosch
Villa Fleurie, De Driesprong, Rosmalen
Voets Weg- en Waterbouw, Gebr., Pinksterbloemstraat 4, Rosmalen

INHOUDSOPGAVE

Van de redactie	1
Kinderspelen 3	2
Veld- en plaatsnamen	5
1800: Een lijk in een wiel op de Heinis te Rosmalen	9
Even stilstaan... ter herdenking	11
Van klooster tot psychiatrisch ziekenhuis 4	13
Het zangkoor	17
Dertig jaar geleden had Rosmalen ook zijn Stienstrazaak	26
Archief	30
Inventaris	34
Sponsors	36

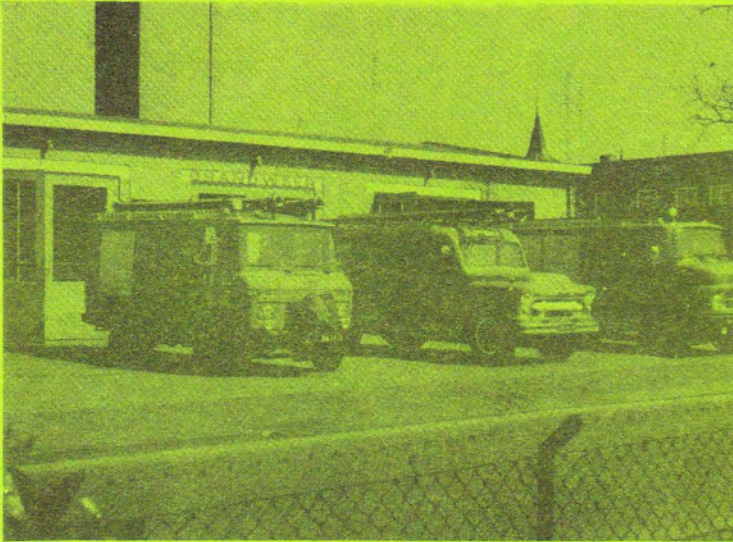
IN HET VOLGENDE NUMMER O.A.

- Van klooster tot psychiatrisch ziekenhuis 5
- De vier Jaorgetèj (reeds in nummer 1 - 1993 aangekondigd)
- (Hopelijk) vele artikelen van verschillende leden van de Heemkundekring

De lege achterkant van de Rosmalla wordt vanaf dit nummer gevuld met een illustratie. In tegenstelling tot op de voorkant mag hier wel een staande illustratie staan. Inzendingen, voorzien van toelichting, aan het redactieadres.

In de gemeentegids van 1973 troffen wij diverse foto's aan van het Rosmalen van 20 jaar terug. Bij dezen volgt een foto van de brandweer uit die dagen. De bijbehorende toelichting luidt:

De vrijwillige brandweer staat op elk uur van de dag paraat. Het moet

al gek zijn wanneer, met de drie ter beschikking staande spuitwagens, het vuur niet kan worden bedwongen of ander onheil kan worden afgeweerd.

Hoewel de hier afgebeelde brandweerauto's alweer verouderd ogen, is de brandbestrijding in Rosmalen nog wel primitiever geweest. Henk de Werd vertelt in zijn boek *Rosmalen was een ellendig land* (1982) iets over de brandbestrijding in de achttiende eeuw:

"Ieder zulks overkomende zal daarvan terstond moeten kennis geven aan een of twee van de digts bijwonende regenten en rotmeesters alhier." De gewaarschuwde rotmeester moet dan onmiddellijk uit ieder huishouden uit zijn rot (= buurtschap), tenminste één man oproepen die dan, voorzien van emmer of ketel, naar de brand loopt "en die te helpen blussen."